

Sámi allaskuvla
Sámi University College

OAHPPOPLÁNA

**SÁMEGIELLA
NJÁLMMÁLAŠ JA
ČÁLALAŠ GIELLAN**

10 oahppočuoggá

1. OAHPPOOVTTADAGA NAMMA

Sámegiela njálmmálaš ja čálalaš giellan
Nordsamisk som muntlig og skriftlig språk
Spoken and written North Sámi

2. OPPALAŠ DIEĐUT OAHPU BIRRA

- **OAHPPOVTTADAGA KODA:** SAM 110
- **VIIDODAT:** 10 oahppočuoggá
- **OAHPU LÁGIDEAPMI:** Dábálaččat luohkkálatnjaoahpahussan Sámi allaskuvllas ja/dahje neahttadoarjjaoahpahussan

Sámegiella njálmmálaš ja čálalaš giellan lea juhkkoujvovon guovtti oassái, main goabbáge oassi lea 5 oahppočuoggá:

- SAM 110.1 Davvisámegiela suopmanat
- SAM 110.2 Davvisámegiela čállin ja gielladikšun

3. OAHPPOPROGRÁMMA GULLEVAŠVUOHTA

Sámegiela ja sámi girjjálašvuoda bachelorprográmma.

4. SISABEASSANGÁIBÁDUSAT

Dábálaš sisabeassangáibádusat alitoahpahussii ja duođaštuvvon sámegiela máhttu. Dasa lassin studeanta galgá leat čađahan SÁM 108 Davvisámi fonetihka, fonologijja ja čállinvugiid ovdal SÁM 110.1 ja SÁM 102 Davvisámegiela morfologijja ja cealkkaoahpa ovdal SÁM 110.2, dahje vástideaddji oahpuid.

5. OAHPAHUSGIELLA

Dábálaččat sámegiella. Dasa lassin studeanta berre bastit lohkat maid engelasgielat teavsttaid.

6. SISDOALLU

Suopmanoasis studeanta oahpásmuvvá deatalaš erohusaide sámegielaid gaska ja oazžu čielga gova davvisámegiela suopmanvariašuvnnas sihke oarjjil nuorttas ja siseatnamis mearragáddái. Čállin ja gielladikšun -oasis studeanta oahpásmuvvá gielladikšuma vuodđoáššiide ja ulbmiliidda. Áššeteavsttaid guovddáš iešvuodát guorahallojuvvojit gielladikšuma oainnus. Váldogielaid váikkuhusa dáfus deattuhuvvojit skandinávalaš gielat.

7. OAHPPANJOKSOSAT

SAM 110.1 maŋŋá studeanta

- dovdá suopmandutkama váldodoahpágiid
- dovdá váldoerohusaid sámegeielaid gaskka
- dovdá davvisámegeiela saji eará sámegeielaid searvvis
- máhtta čilget váldoerohusaid davvisámegeiela suopmaniid gaskka
- máhtta čilget ja árvoštallat davvisámegeiela teavsttaid jietnadat- ja sátnehápmesuopmandovdomearkkaid

SAM 110.2 maŋŋá studeanta

- dovdá áššeteavsttaid guovddáš iešvuodaid
- dovdá gielladikšuma vuodđoulbmiliid
- dovdá davvisámegeiela gielladikšuma dá báleamos hástalusaid
- máhtta geavahit sámegeiela áššeteavsttaid ovdabuktimis
- máhtta ovdánahttit dihtomielaččat čállindáidduid gielladikšuma perspektiivvas
- máhtta geavahit veahkkeneavvuid nugo sátnegirjiid, sátnelittuid, giellaoahpaid ja elektrovnnalaš veahkkeneavvuid sámegeielat teavsttaid hábmemis

8. OAHPAHAN- JA OAHPPANVUOGIT

Oahppan dáhpáhuva logaldallamiid, joavkobarggaid, hárbhusaid, semináraid ja bagadallamiid bokte.

9. GÁIBÁDUSAT BEASSAT EKSÁMENII

Studeanttain gáibiduvvo aktiivvalaš oassálastin oahpahussii. Dasa lassin SAM 110.2 -oassái gullet guokte geatnegahttojuvvo barggu mat galget leat dohkkehuvvon ovdalgo studeanta beassá eksámenii.

Sámegeiela ja sámi girjjálašvuoda studeanttas vurdojuvvo, ahte son čállá sámegeiela giellaoahpalaččat riehta.

10. EKSÁMEN

SAM 110.1: Juohke studeanta transkribere sullii 2 minuvtta muhtun davvisámi suopmanis. Dat ii galgga leat studeantta iežas hállangiella. Studeanta oazžu ieš báddet teavstta dahje oazžu luoikkas báddejuvvo teavstta oahpaheaddjis. Transkripšuvdna galgá leat juogo fonehtalaš dahje fonologalaš hámis. Teaksta galgá maid čállojuvvo ja normaliserejuvvo dálá čállingiela vieruid mielde. Barggu nubbin oassin galgá leat sullii 2–3-siidosaš mašiinnain čállojuvvo čilgehus teavstta suopmandovdomearkkain. Eksámenbargu árvoštallojuvvo bustávvaárvosániiguin A–F.

SAM 110.2: Njealjediibmosaš čálalaš eksámen. Eksámen árvoštallojuvvo bustávvaárvosániiguin A–F.

SAM 110 loahpalaš árvosáni duddjoba SAM 110.1 ja SAM 110.2 oktii, nu ahte goappáge deaddu lea 50 %. Árvosátni addojuvvo ECTS-vuogádaga mielde, mas A lea buoremus árvosátni ja F lea vuolimus árvosátni. Árvosátni F mearkkaša, ahte ii leat ceavzán.

11. LEA GO PRIVATISTTAIN VEJOLAŠ VÁLDIT DÁN FÁGA/FÁTTÁ?

Privatisttain ii leat vejolaš váldit dán oahpu, geahča muđui U/A lága § 3-8 (2).

12. KVALITEHTASIHKKARASTIN

Čujuhuvvo SA kvalitehtasihkkarastinvuogádahkii ja dasa makkár vejolašvuodát/geatnegasvuodát studeanttain lea árvvoštallat Sámi allaskuvlla oahppofálaldagaid ja bálvalusaid kvalitehta.

Studeantadásis oahppu árvvoštallojuvvo evaluerenčoahkkimis ja studeanttat devdet árvvoštallanskovi oahpu loahpahettiin. Ásahusdásis oahppu árvvoštallojuvvo studeantaárvoštallamiid, eksámenraporttaid, sensorraporttaid ja fágaraportta vuodul.

13. LOHKANMEARRI

SAM 110.1 Davvisámegiela suopmanat

Eira, Inger Marie Gaup (2003): *Giella vákkis vággái*. Dieđut 2-2003. Guovdageaidnu, Sámi Instituhtta. S. 44–56. (12 s.)

Henriksen, Marit Breie (2002): *Mearrasámegiella dutkanfáddán. Sámi dieđtalas áigecála 1-2002*. Guovdageaidnu/Romsa, Sámi allaskuvla, Sámi instituhtta, Romssa universitehta Sámi dutkamiid guovddáš. S. 79–86. (7 s.)

Jernsletten, Nils (2000): *Davvisámi suopmanat*. Romsa, Romssa Universitehta. S. 3–75. (72 s.)

Sammallahti, Pekka (1998): *The Saami languages*. Kárášjohka, Davvi Girji. S. 1–20. (19 s.)

Lohkanmearrái gullet maiddái logaldalli logaldallamat ja oahppomateriála (mángejuvvon suopmanteavsttat, oktiigeasut jnv.). Fágaoahpaheadji dohkkehemiin sáhtta studeanta lonuhit artihkkaliid ja girjjiid sadjái vástideaddjii artihkkaliid ja/dahje girjjiid.

SAM 110.2 Davvisámegiela čállin ja gielladikšun

Lohkanmearrái gullet maiddái logaldalli logaldallamat ja oahppomateriála mii lea juhkkjuvvon diimmuin.

Baal, Biret Anne Bals ja Henriksen, Rávdná Turi (2014): *Sámegiela tearbmabarggu vejolašvuodát ja hástalusat. Sámis nr. 17–18*. S. 26–29 (4 s.). Gávdno maiddái neahttasiiddus www.samifaga.org.

Čállinrávvagat s. 33–88 <http://www.samit.no/callinravvagat.pdf>. (56 s.)

Nickel, Klaus Peter ja Sammallahti, Pekka (2011): *Nordsamisk grammatikk*. Karasjok, Davvi Girji. S. 7–222 (216 s.)

Magga, Tuomas (1998): *Adnogo giellagáhtten? – Vesa Guttorm (doaim.): Giellačállosat III* s. 68–75. Guovdageaidnu, Sámi instituhtta (8 s.)

Vuolab-Lohi, Káre (2012): *Sojahanoahppa*. Oahpahusmáŋggus. Oulu universitehta (69 s.)

Vuolab-Lohi, Káre (2008): *Giellagáhttenrávvagat*. Oahpahusmáŋggus (38 s.)

Vuolab-Lohi, Káre (2007): "Máilmmi alladeamos olmmoš" – Sámegeiela giellagáhttema máŋggalágan hástalusat. – Jussi Ylikoski ja Ante Aikio (doaim.): *Sámit, sánit, sátnehámit. Riepmočála Pekka Sammallahhtii miessemánu 21. beaivve 2007* s. 423–429. Suomalais-Ugrilaisen seuran toimituksia= Mémoires de la Société Finno-Ougrienne 253. Helsinki, Suomalais-Ugrilainen Seura (7 s.)
http://www.sgr.fi/sust/sust253/sust253_vuolablohi.pdf

VEAHKKENEAVVUT ja -LOHKAMUŠ

Aikio, Samuli (1994): Vierissániid heiveheapmi sámegeillii. Adjektiivvat. – *Tearbmasymposia raporta* s. 27–33. Dieđut 3/1994. Guovdageaidnu, Sámi instituhtta.

Aikio, Samuli (1994): Oanádusat. – *Tearbmasymposia raporta* s. 9–25. Dieđut 3/1994. Guovdageaidnu, Sámi instituhtta.

Berg, Thor-Magne ja Holmberg, Veikko (1998): *Amma mis nie! Giellahárjehusat* s. 9–82. Iđut.

Guttorm, Gunvor ja Labba, Solveig (2008): *Ávdnasis duodjin. Dipmaduodjesánit*. Guovdageaidnu, Dat.

Guttorm, Inga 1982: *Girjelohkki sátnelistu*. [Deatnu], Jår' galæd'dji Å/S.

Helander, Kaisa Rautio (2008): *Namat dan nammii. Sámi báikenamaid dáruiduhttin Várjjaga guovllus Norgga uniovdnaáiggi loahpas*. Dieđut 1/2008. Guovdageaidnu, Sámi allaskuvla. S. 79–87.

Helander, Nils Øyvind (1992): *Hárjehusat* s. 7–13, 48–53. Sámi Áigi.

Helander, Nils Øyvind (1994): Suorggádusaid oassi ođđa sániid ráhkadeames. – *Tearbmasymposia raporta* s. 1–8. Dieđut 3/1994. Guovdageaidnu, Sámi instituhtta.

Helander, Nils Øyvind (1997): *State Languages as a Challenge to Ethnicity in the Sami Land*. Northern Minority Languages: Problems of Survival. Senri Ethnological Studies 44/1997. S. 147–159.

Hætta, Inga Laila ja Skarvik, Inga Hætta (doaim. Johanna Ijäs) (1997): *Ruoktumet sátnegirjjáš. Sámi-suoma-sámi ruovttudoallosátnegirjjáš*. Guovdageaidnu, Sámediggi.

Itkonen, Terho ja Maamies, Sari 2011: *Uusi Kieliopas*. Tammi, Helsinki. S. 9–96.

Kåven, Brita, Johan Jernsletten, Ingrid Nordal, John Henrik Eira ja Aage Solbakk (1995): *Sámi-dáru sátnegirji*. Kárášjohka, Davvi Girji.

Stor norsk-samisk ordbok. Dáru-sámi sátnegirji. Kárášjohka, Davvi Girji 2000.

Láhkasanit - Lakisanasto. 2005. Máŋggus. Sámediggi, Anár.

Lukkari, Toivo ja Heikkiarmas Lukkari (1992): *Šattut Sámis*. Kárášjohka, Davvi Girji.

Magga, Ole Henrik: *Gielladikšun*. Mánnggus. Guovdageaidnu, Sámi allaskuvla.

Magga, Tuomas (2002): North Saami and majority languages. – Endre Mørck ja Tuomas Magga (doaim.): *Samiska i ett nytt årtusende* s. 130–132. Köpenhamn, Nordiska ministerrådet.

Magga, Tuomas (2004): Dárogiepla preposišuvdnaráhkadusaid jorgaleapmi. – Inger Marie Gaup Eira, Johanna Ijäs ja Ole Henrik Magga (doaim.): *Juho-Niillasa 70-jagi beivái*. Sámi dieđalaš áigečála 1/2004 s. 43–53. Guovdageaidnu – Romsa, Sámi allaskuvla – Sámi Instituhtta – Romsa universitehta Sámi dutkamiid guovddáš.

Nielsen, Konrad (1979 [1926–1929]): *Lærebok i lappisk (samisk)* Bind I. Grammatikk. Oslo, Universitetsforlaget.

Nielsen, Konrad (1979 [1932–1962]): *Samisk (lappisk) ordbok*. Vol I–IV. Oslo, Universitetsforlaget (Eandalitge systemáhtalaš oassi.)

Sammallahti, Pekka (1990): *Dihtorsánit*. Ohcejohka, Girjegiisá.

Sammallahti, Pekka (1989): *Sámi-suoma sátnegirji. Saamelais-suomalainen sanakirja*. Ohcejohka, Jorgaleaddji Oy.

Sammallahti, Pekka (1998): Sátnegoalloseapmi ja čállinvuohki. – *Tearbmasymposia raporta* s. 35–42. Dieđut 3/1994. Guovdageaidnu, Sámi instituhtta.

Svonni, Mikael (1998): Hupmágo oktage sámegeiela čuođi jagi geahčen? Giellamolsun vai giellaseailluheapmi – eavttuid ja miellaguottuid gažaldat. – Vesa Guttorm (doaim.): *Giellačállosat III* s. 96–106. Guovdageaidnu, Sámi instituhtta.

Utsi, Egil / Mákke Jovsset Egel (1984): *Dearvvasvuođa- ja sossalsuorggi sánit ja dadjanvuogit*. [Tana], Jår' galæd'dji Å/S.

Utsi, Egil 1986: *Anatomiia*. [Tana], Jår' galæd'dji Å/S.

Vest, Jovnna-Ánde 2005: *Sámi synonymat*. 2. preanttus. Anár, Sámediggi.

Interneahtta:

<http://www.sami.uit.no/aigecala/callinravvagat.html>. Čállinrávvagat. S. 8–32 ja 88–92.

<http://www.giella.org/artikkel.aspx?Aid=1837&MId1=1080&back=1>

<http://www.samit.no/termer.htm>

<http://www.risten.no>

<http://www.vnk.fi/toiminta/kielipalvelut/fi.jsp>

<http://www.divvun.no>

Suomagillii

<http://www.kielikello.fi/index.php>